

LA PARTICIPACIÓ CIUTADANA. UNA APROXIMACIÓ DES DE L'EDUCACIÓ AMBIENTAL

Sara Aunés i Marqués
Comissió d'Educació Ambiental. Acció Ecologista-Agró

RESUM

Possiblement molts de vosaltres tindreu una participació activa en la societat a través d'associacions, publicacions... I pot ser, també, molts de vosaltres coneixeu mecanismes que estan establint les administracions de cara a la participació ciutadana. Europa ha "obligat" als diferents estats a encetar processos de participació lligats a mesures o projectes que afecten a municipis, conques hidrogràfiques... Fins ara, el que es sols fer és posar a disposició de la ciutadania uns blocs de documents de milers de pàgines que ha de llegir, entendre i després valorar presentat unes al·legacions formals (per al que es necessiten coneixements legislatius) i després esperar que algú tinga en compte aquestes opinions. De vegades es creen plataformes web on podem deixar les nostres opinions i valoracions, i també esperar a què algú les tinga en compte. Una tasca un poc desesperançadora.

Però, per què des d'Europa es promouen aquestes iniciatives? Per què està "de moda" la participació? Començarem un poc bruscament, dient que es degut a una crisi de la democràcia. Quan nosaltres començarem a fer educació en la participació, ens feia por dir als alumnes que la democràcia estava en crisi pel temor de que es malinterpretara. En qüestió de tres o quatre anys crec que ni tan sols cal explicar aquest argument ja que s'ha fet

La participació ciutadana. Una aproximació des de l'educació ambiental

Copyleft: Sara Aunés Marqués

des del carrer. Ho ha fet la societat civil. De tota manera, començaré intentant esbrinar que és el que falla i la seua relació amb la participació.

PARAULES CLAU:

participació, ecologisme, educació ambiental, ciutadania

RESUMEN

Posiblemente muchos de vosotros tendréis una participación activa en la sociedad a través de asociaciones, publicaciones ... Y puede ser, también, muchos de vosotros conocéis mecanismos que están estableciendo las administraciones de cara a la participación ciudadana. Europa ha "obligado" a los diferentes estados a iniciar procesos de participación ligados a medidas o proyectos que afecten a municipios, cuencas hidrográficas ... Hasta ahora, lo que se sólo hacer es poner a disposición de la ciudadanía unos bloques de documentos de miles de páginas que debe leer, entender y luego valorar presentado unas alegaciones formales (para el que se necesitan conocimientos legislativos) y luego esperar que alguien tenga en cuenta estas opiniones. A veces se crean plataformas web donde podemos dejar nuestras opiniones y valoraciones, y también esperar a que alguien las tenga en cuenta. Una tarea un poco desesperanzadora.

Pero, ¿por qué desde Europa se promueven estas iniciativas? ¿Por qué está "de moda" la participación? Comenzaremos un poco bruscamente, diciendo que se debe a una crisis de la democracia. Cuando nosotros comenzamos a hacer educación en la participación, nos daba

La participació ciutadana. Una aproximació des de l'educació ambiental

Copyleft: Sara Aunés Marqués

miedo decir a los alumnos que la democracia estaba en crisis por el temor de que se malinterpretara. En cuestión de tres o cuatro años creo que ni siquiera es necesario explicar este argumento ya que se ha hecho desde la calle. Lo ha hecho la sociedad civil. De todos modos, empezaré intentando averiguar que es lo que falla y su relación con la participación.

PALABRAS CLAVE:

participación, ecologismo, educación ambiental, ciudadanía

1. PER QUÈ PARTICIPAR?

LA CRISI DE LA DEMOCRÀCIA REPRESENTATIVA.

En primer lloc, cal deixar molt clar que al parlar de la crisi de la democràcia, no l'estem rebutjant, si no més bé al contrari. La democràcia s'ha demostrat al llarg de la història com el sistema social més equitatiu fins al moment. Simplement pensem que cal millorar-la.

Cada moment històric necessita una manera de pensar i actuar, no serveixen les mateixes solucions per a diferents contextos socials.

Hem arribat a un moment històric on es constata que la gestió política, econòmica i social del *present* no és suficient. Hi ha un cert acord en què hem de tractar i analitzar el món de manera global i sostenible; entenent sostenible com una gestió responsable del món en què vivim ; pensant en un creixement adequat que ens permeta assegurar-nos el futur. Després d'uns quants anys de portar a munt i a vall el terme **sostenibilitat**, tots som conscients que sols es passeja però no s'aplica. I aleshores cal preguntar-nos: si tots sabem els resultats negatius de certes accions, per què no els evitem?

La participació ciutadana. Una aproximació des de l'educació ambiental

Copyleft: Sara Aunés Marqués

Pot ser molts pensem: perquè no està a les nostres mans. Però el que no podem fer es treure'ns responsabilitats. Crec que amb el que si hi ha una acord generalitzat és en què la gestió que s'està fent del món global és totalment insuficient. Açò genera una desconfiança en la que rau la crisi de la democràcia. Aleshores **per què diem que la democràcia està en crisi?**

- Desconfiança en polítics i governs, ja siguen locals, estatals o internacionals. Açò ho hem pogut comprovar clarament quan a un aula preguntes: què penseu dels polítics? Entre moltes respostes, és molt molt difícil trobar-ne una positiva. Si els polítics són els nostres representats i els encarregats de gestionar la nostra societat; si els hem triat nosaltres, es a dir, els hem legitimat; i no confiem en ells, alguna cosa va malament.
- Desequilibri de influències a l'hora de prendre decisions. El poder dels *lobbies* davant la ciutadania i els polítics van augmentat els *temes intocables* als que no se'ls dona solució, mantenint un funcionament que tots sabem que a la llarga tindrà conseqüències negatives per a la societat en general. Podem posar per exemple, la corrupció, el no desenvolupament de les energies alternatives o miler de temes més davant els quals els ciutadans ens trobem desarmats i sense opció de incidir en el plantejament d'aquestes gestions.
- Moltes vegades es prenen decisions que prioritzen interessos individuals o beneficis a curt termini en lloc de decisions per al bé general o a llarg termini.

La participació ciutadana. Una aproximació des de l'educació ambiental

Copyleft: Sara Aunés Marqués

Pot ser molts polítics estiguen d'acord en certes mesures, però si són molt revolucionaries no s'arriscaran a perdre un vot.

Mentre les decisions sobre temes d'interès general les prenguen únicament persones a les que els afecta directament, per vots, per diners, per treball, per simpatia, per familiaritat... No serem capaços de canviar ni de millorar la gestió del món en què vivim.

Tot açò el que genera és una desconfiança en el sistema i des-legitima les decisions que es prenen fins al punt de desprestigiar al mateix sistema democràtic.

El tema de la participació no és una qüestió nova, però es pensa com un mecanisme per a legitimar les decisions que afecten a la societat. Ninguna reforma forta es pot dur a terme sense la participació dels ciutadans. Quan un govern pretén gastar milers d'euros en instaurar una línia d'AVE, no pot fer-ho sense el recolzament de la majoria de ciutadans, perquè aquesta línia d'AVE utilitza recursos de tots, perquè afectarà a l'estructura del territori, perquè afectarà econòmicament, socialment i a la salut de la gent que viu al costat. I la manera de que aquesta decisió siga una decisió consensuada no es posant a exposició pública un projecte de 3000 pàgines impossible d'entendre.

QUÈ ENS APORTA LA PARTICIPACIÓ.

Molt breument, enumeraré alguns beneficis de la participació:

- Contribueix a una resolució més eficaç dels problemes. Millorarem el diagnòstic, ja

La participació ciutadana. Una aproximació des de l'educació ambiental

Copyleft: Sara Aunés Marqués

que coneixerem el punt de partida de diferents persones i/o interessos. Aleshores comptarem amb un ventall més ampli de solucions possibles.

- Permet equilibrar influències a l'hora de prendre decisions. Si comptem amb una representació adequada dels diferents sectors socials i interessos, arribarem abans a un consens general que a una decisió que beneficia a un sector.

- Així el que aconseguim és legitimar les decisions de manera que tota la societat es sentirà responsable d'elles i les acatarà amb més convenciment.

- La participació també permet crear un sentiment pertànyer a un grup, de manera que cohesiona la societat permeten treballar en conjunt per a properes vegades.

- A més pot previndre conflictes, ja que tots els conflictes relacionats han d'aparèixer al procés participatiu donant solucions o assumint els que toque a assumir. "Mai plou a gust de tots"

Amb una frase podríem resumir tot açò:

La validesa d'una decisió passa per la participació: ***"sols la participació ciutadana converteix una decisió encertada tècnicament en una decisió acceptada socialment"*** Hans Harms.

COM PARTICIPAR? Problemàtica i inconvenients.

Pot ser una de les raons per les quals no tenim una democràcia més participativa és la seua dificultat, sobretot partint d'unes estructures tan prefixades. Però si volem millorar la gestió

La participació ciutadana. Una aproximació des de l'educació ambiental

Copyleft: Sara Aunés Marqués

de la nostra societat haurem de començar el camí del canvi, anar introduint poc a poc mecanismes i hàbits que ens porten a tindre una societat civil més reposable. Com vorem més endavant un dels camins és l'educació.

Un element problemàtic de la participació és la representativitat. Un dels arguments d'alguns polítics alhora de refusar els processos participatius és el dubte que els genera que qualsevol persona estiga capacitada per prendre decisions complexes. Davant d'açò direm que moltes vegades no cal tindre grans coneixements per prendre una decisió. Ens poden explicar mil vegades la importància de la energia nuclear per seguir tenint llum a casa, però si tenim clar que no volem posar les nostres vides en perill ni les dels nostres fills, podem refusar-la directament sense conèixer el seu funcionament a fons i demanar que es busque un altra solució.

És molt important que en un procés participatiu estiga representat tothom, però aquesta és una tasca molt difícil, i d'aquesta dependrà la legitimitat de les decisions. Normalment les persones que participen són aquelles que estan mobilitzades socialment o aquelles que tenen uns interessos prefixats. D'aquesta manera el que sol passar és que els sectors de la població que més participen pertanyen a una classe social mitjana o alta. De quina manera podem incloure als "sense veu" als processos participatius? És una pregunta de la que desconexem la resposta, però el que si està clar és que cal facilitar aquests processos i sobretots fer-los interessants. Com ? Es poden pensar mesures com facilitar informació senzilla, donar incentius... Però allò més fonamental, al meu entendre, és que les decisions que es prenguen siguin vinculants. És l'única manera d'augmentar l'interès en la participació.

La participació ciutadana. Una aproximació des de l'educació ambiental

Copyleft: Sara Aunés Marqués

Açò no lleva que abans de participar siga totalment necessari un procés de informació. Però, cal anar molt en compte amb la informació, ja que es sol estandarditzar i repetir en mitjans de informació de manera que impossibilita l'anàlisi crítica. Ens podem trobar en què moltes persones opinen una mateixa cosa, i al escoltar-les ens adonem de que es trata d'un discurs prefixat que tothom repeteix. Altres vegades una informació científica sobre un problema no és suficient, a més sol passar que es tracta de informacions inalcançables pel seu tecnicismes, cal sensibilitzar i informar sobre les conseqüències del tema a tractar i de com afectarà a diferents sectors. Així a l'hora de participar haurem de informar i sensibilitzar. Per tant, deixarem ací una mena de criteris de qualitat que caldrà tindre en compte a l'hora d'encetar un procés participatiu:

- Treballar en grups menuts. Permet crear sentiment de pertinença al grup i facilita la comunicació de persones que no estan acostumades a parlar en públic.
- Informació. Ja ho hem esmentat. Caldrà seleccionar la informació sent conscients dels interessos que porta al darrere. També caldrà facilitar els continguts, fer-los comprensibles.
- Deliberació/debat. Cal aprendre a debatre, a valorar diferents opinions, i arribar a conclusions conjuntes.
- Bon ambient. Fonamental per a l'entreteniment.
- Bona representativitat. Triem a la gent aleatòriament com una obligació social que tenim totes les persones?

2. PARTICIPACIÓ AMBIENTAL.

Que hi ha respecte a la participació ambiental? Pense que és una de les temàtiques on la participació es converteix en un element fonamental. Quan parlem de medi ambient, englobem moltes coses, i totes elles lligades a un **territori**. I al parlar de participació ambiental el que fem es debat sobre les relacions de les persones amb el territori, ja que cada persona o grup de persones tindran uns **interessos** establerts en un territori determinat. Per tant, per poder gestionar aquest territori s'haurà d'arribar a un **consens**, i la manera d'arribar a un consens és mitjançant un procés participatiu en el qual es barallen els interessos de totes les persones afectades.

És curiós com, per una banda sembla que hi haja una acceptació generalitzada sobre la importància del medi ambient, i sobre la necessitat de fer una gestió sostenible del nostre món; i per altra banda no es duen a terme mesures per a aconseguir-ho. Sobretot, quan hui en dia, sabem tot el que cal saber, coneixem les solucions i no les apliquem. Segurament açò serà degut a una falta de **voluntat social** per a aplicar aquestes solucions. Però també a una falta de **consens**. Com deiem anteriorment, quan les decisions es prenen de forma consensuada impliquen **responsabilitat** a totes les persones que han format part d'eixa decisió, entre altres raons perquè formen part d'ella.

Està comprovat científicament que les persones tenim una capacitat limitada d'acumular preocupacions, i les que ens són més llunyanes és fàcil que les apartem del nostre pensament. Pot ser aquesta és una explicació més, a que, malgrat la sensibilització ambiental creixent en problemàtiques ambientals, es desenvolupa poca responsabilitat.

La participació ciutadana. Una aproximació des de l'educació ambiental

Copyleft: Sara Aunés Marqués

Un altre element que cal tindre en compte a l'hora d'analitzar aquesta desmotivació és el sentiment d'incapacitat per a la solució de problemes ambientals que impliquencanvis estructurals o socials importants. A més aquest sentiment pot vindre reforçat quan acords pressos després de molta feina, estudi i debat no es duen a terme, no són **vinculants**. Per millorar aquesta situació haurem de començar a treballar la participació ambiental com a ferramenta i aprendre i ensenyar a participar. Així, la participació ambiental es pot definir com **“el procés de implicació directa de les persones en el coneixement, la valoració, la prevenció i la correcció de problemes ambientals”** Ricardo de Castro.

Tot seguit adjunte alguns exemples que mostren aquesta relació, algunes formes a través de les quals podem intervenir, prendre posició i opinió en qüestions ambientals. Però abans una xicoteta clarificació sobre els **diferents nivells de participació** ambiental establerts a l'actualitat.

· **Informació.**

Una manera de participar passiva i en una sola direcció. El primer pas per a un altre procés.

· **Consulta.**

Una vegada les institucions han posat a disposició pública la informació d'alguna de les seues gestions, pot obrir un procediment de consulta als ciutadans. Es recullen opinions i al·legacions al projecte presentat. L'administració està obligada a donar una resposta al comentari emés. Després pot tindre'l en compte o no.

· **Participació activa.**

Mitjançant Consells assessors o reunions participatives. Diferents sectors socials opinen i

La participació ciutadana. Una aproximació des de l'educació ambiental

Copyleft: Sara Aunés Marqués

debaten. Poden haver contrposicions i es poden discutir alternatives en els dos sentits. Al final la decisió continua prenent-la l'administració.

· **Gestió responsable.**

L'administració decideix l'àrea protegida a gestionar i es fa amb l'acord de diferents parts (codecisió). Aquesta opció està menys desenvolupada, però més endavant parlem de la custòdia del territori.

MECANISMES DE PARTICIPACIÓ AMBIENTAL: L' AGENDA 21 LOCAL

L'agenda 21 Local té el seu origen en la reunió de Rio de Janeiro de 1992, d'aquesta reunió va sorgir el **Programa 21**, un acord de l' ONU per promoure el **desenvolupament sostenible**. Un acord que donava especial importància a dos conceptes ara ja popularitzats: **acció local** (*Glocal*) i **participació ciutadana**. Així amb aquest acord es demanà als diferents governants que establiren processos de participació als seus municipis on es tractara el Programa 21 per adaptar-lo a cada població. Açò són les **A21 Locals**. Processos consultius a la ciutadania, que aniran seguits d'un procediment participatiu per a establir un **pla d'acció municipal** per a cadascun dels articles del Programa 21.

Un projecte realment interessant. Durant un temps va semblar la solució a una gran part dels nostres problemes. El resultat ha segut ben diferent. Als temps de bonança econòmica, molts municipis encetaven les seues A21 locals. Com que, crear un procés participatiu, dinamitzar-lo, organitzar-lo, respondre a persones i administracions és molt complicat; els ajuntaments contractaven a una assessoria. Aquesta assessoria podia desenvolupar la seua tasca organitzadora, però no opinar ni prendre decisions. Moltes de les A21 Locals han arribat

La participació ciutadana. Una aproximació des de l'educació ambiental

Copyleft: Sara Aunés Marqués

a crear un Pla d'acció. Però aquest Pla d'acció s'ha quedat moltes vegades en un munt de paper.

Quins problemes s'ha trobat l'A21? Exigeix un alt grau de **compromís** i treball a les persones que hi participen. Amb la qual cosa pot provocar **esgotament** o que sols participen els mes mobilitzats. Per a la manca d'èxit ha col·laborat el que hi hagués una forta **dependència** de la consultora que assessora. I a més, moltes vegades, allò que ha demanat la ciutadania per al desenvolupament del Pla d'acció no s'ha portat a terme per les **administracions**, amb el desencant conseqüent. Així en l'actualitat ens trobem, en la major part de casos, amb un gran treball d'anàlisi fet, però sense un procés participatiu ni d'acció que el desenvolupe. [A21 ONU](#)

LA CUSTÒDIA DEL TERRITORI

La custòdia del territori, l'ha definida la XCT entitat pionera en aquesta temàtica, com *un conjunt d'estratègies i instruments que pretenen implicar els propietaris i usuaris del territori en la conservació i el bon ús dels valors i els recursos naturals, culturals i paisatgístics. Per aconseguir-ho, les anomenades entitats de custòdia cerquen acords i altres mecanismes de col·laboració contínua amb propietaris de terrenys, usuaris del territori, i altres agents públics i privats.*

Des del punt de vista de les entitats conservacionistes la custòdia del territori ha segut una ferramenta molt important a l'hora de ser un agent més a les negociacions sobre el territori, **una ferramenta més per a la conservació**. Però que al temps naix d'un treball d'anys sobre el terreny.

La participació ciutadana. Una aproximació des de l'educació ambiental

Copyleft: Sara Aunés Marqués

Justament aquesta és la innovació de la custòdia. Reconeix la importància de la gent que està lligada a un territori a l'hora de gestionar-lo. És un procés lent. Per a que una entitat civíca pugui participar de la gestió d'un espai ha de tindre una certa legitimitat que no ve d'altre lloc que del treball continu i local. Molt poc a poc, sembla que les administracions estan adonantse de que qui millor coneix el territori és la gent que viu en ell, i estan buscant estructures per aquesta **col·laboració**.

Aquesta col·laboració no sols es fa amb l'administració si no també amb propietaris privats o empreses. Es tracta de que totes les parts es senten beneficiades. Hi ha **exemples** d'acords de custòdia molt senzills, per exemple, podria ser un acord amb un propietari d'una finca que accepta que instal·lem caixes niu a la seua finca i a canvi ficarem el logo del seu vi al nostre web. Un altre exemple podria ser un acord amb un grup de caçadors; restringir un espai de cacera a canvi de treballs de camp que necessiten per al seus llocs de caça. Altres poden ser més complexes, pot haver un acord amb diverses administracions perquè una entitat gestione un equipament d'educació ambiental.

La custòdia del territori ha generat un moviment que ha desenvolupat **Xarxes** de custòdia del territori. Agrupacions de diverses entitats que volen fer custòdia i s'organitzen per promoure-la. Ací vos deixo alguns enllaços, en elles trobareu entitats que fan custòdia i projectes desenvolupats per aquestes entitats:

- [Avinença](#). Xarxa valenciana de
- [XCT](#). Xarxa catalana de custòdia del territori.
- [ICTIB](#). Xarxa Balear de custòdia del territori.

La participació ciutadana. Una aproximació des de l'educació ambiental

Copyleft: Sara Aunés Marqués

- [Plataforma Estatal de Custòdia del Territori](#). En vista dels interessos per la custòdia del territori. L'estat, a través de la Fundación Biodiversidad ha creat este organisme amb l'objectiu de recolzar a les xarxes creades.

Si voleu conèixer la custòdia del territori que fa Acció Ecologista-Agró, ací teniu altres enllaços:

- [A la Marjal d'Almenara i l'Ullal de Quartons](#)

- [Al Tancat de la Pipa](#)

EL VOLUNTARIAT AMBIENTAL

El voluntariat ambiental és un altre dels mecanismes de participació ciutadana. Es tracta d'una **participació activa** en un moment concret i **puntual**. Per tant, apel·la a la col·laboració de les persones amb l'objectiu de la conservació i la millora d'espais. Una persona pot ser voluntària ambiental de moltes maneres, però l'element comú és que sempre cal una entitat organitzadora, que en molts casos és la pròpia administració. Actualment existeixen programes de voluntariat de tot els tipus . Voluntariats temporals amb un objectiu concret, durant una temporada de l'any determinada, pot ser un exemple els voluntariats de vigilància d'incendis, o el [projecte Emys](#). Altres voluntariats tenen una continuïtat en el temps, una programació establerta i diferents accions a realitzar, seria el cas de la [Colla Verda](#). Altra opció pot ser la d'una jornada participativa d'un sol dia.

En aquest tipus de mecanisme la participació es dirigeix en un sol sentit. No s'han de prendre decisions ni arribar a cap consens, però quan un ciutadà o ciutadana participa en una activitat de voluntariat està deixant palesos els seus interessos i preocupacions. A més les

La participació ciutadana. Una aproximació des de l'educació ambiental

Copyleft: Sara Aunés Marqués

activitats de voluntariat, són en gran part activitats **d'educació ambiental i sensibilització**.

Als voluntaris se'ls ensenyarà el valor de l'espai on van a treballar i la tasca a realitzar. Si a més tot açò s'acompanya d'una bona **campanya de comunicació**, la sensibilització no és sols interna per als voluntaris, si no també generalista per a la societat en general, podent arribar a crear opinió pública si l'activitat o l'espai on es treballa tenen la suficient repercussió. Pot ser aquesta és la gran riquesa del voluntariat. A banda de que és d'ajuda per a molts projectes d'associacions conservacionistes, val a dir, que és difícil dissenyar activitats de voluntariat que complisquen els tres objectius necessaris per al seu triomf:

- Que siga una acció de la que es pugua traure **profit ambiental**.
- Que siga **d'interès** per a la població en general.
- Que es pugua mantindre en un **futur**, que se li pugua donar continuïtat per a vore resultats.

La dificultat d'aconseguir aquests objectius rau en el compromís relatiu dels voluntaris, en la manca de recursos per donar-li continuïtat i en les complicacions administratives per determinar les actuacions o els llocs on actuar. Si voleu conèixer els projectes de voluntariat que desenvolupa la nostra associació podeu seguir els següents links. A més periòdicament convoquem per a accions puntuals a través de l'agenda, butlletí, i/o facebook:

- [Projecte Emys](#)
- [Entre la terra i la mar](#). Agró a la platja.
- La Colla Verda. [Diari d'activitats](#). O al [facebook](#)

La participació ciutadana. Una aproximació des de l'educació ambiental

Copyleft: Sara Aunés Marqués

ASSOCIACIONISME.

Abans d'acabar cal no oblidar les formes tradicionals de participació ciutadana. L'associacionisme ciutadà ha mobilitzat durant molt de temps a moltes persones i ha segut capdavanter a l'hora de defensar i promoure alternatives.

Aquesta és una altra via de participació. Mitjançant aquestes entitats s'aconsegueix educar a la societat ja que són les encarregades de "vigilar" tot allò que passa al seu voltant, creant documentació, al·legacions o comunicats, transmetent el debat a la resta de la població i fins i tot negocien amb administracions i/o empreses.

3. EDUCAR EN LA PARTICIPACIÓ

Fins al moment he presentat la participació ciutadana com el mecanisme enriquidor de la democràcia que ens permetrà arribar a solucions més justes i a una gestió més sostenible.

Però al temps, i sobretot des de la visió de l'experiència, vos hem mostrat totes les dificultats lligades a aquests processos.

Per tant, per finalitzar i a mode de conclusió m'agradaria pensar que en l'educació està la clau. Un element fonamental per a que els processos participatius fructifiquen és **l'aprenentatge social**. Com dèiem abans, no tan de continguts com de comportaments i actituds. Ens cal saber escoltar, debatre, proposar alternatives, tolerar, tindre empatia, respectar, dissentir, repartir responsabilitats i assumir-ne ... En definitiva ens **cal aprendre a participar**. Saber buscar solucions per simplificar aquests processos que moltes vegades acaben per pur esgotament de les persones implicades. Per tant, si des de l'educació formal,

La participació ciutadana. Una aproximació des de l'educació ambiental

Copyleft: Sara Aunés Marqués

els alumnes aprenen a participar, pot ser, aplanarem el camí.

No és una tasca fàcil. Coneixem les programacions i currículums tancats, i sobretot el temps i dedicació que es necessita per a dur endavant projectes participatius als centres educatius. No obstant es poden fer pràctiques que simulen aquests processos de molts tipus i dificultats diferents. Estem parlant des d'un debat, o prendre decisions que afecten a l'aula mitjançant un consens fins a aplicar-ho a coneixements de diferents assignatures i crear escenaris de simulació.

Us deixaré algunes tècniques per dinamitzar aquests processos, però trobareu més informació al llibre "Entre Tantos" de Francisco Heras Hernández.

JOC DE SIMULACIONS

Mitjançant les simulacions podem accedir a **diferents visions d'una mateixa qüestió**. Es tracta de **reproduir una situació real** de forma simplificada amb l'objectiu d'entendre millor la seua complexitat.

Aquest tipus d'estratègia s'utilitza quan hi ha diferents interessos o opinions respecte a un mateix problema i permet veure'l des d'altres punts de vista. Es pot utilitzar per tractar un problema ambiental o per qualsevol qüestió de convivència.

Existeixen diferents tècniques, des del joc de rols fins a les simulacions per ordinador. En el cas del joc de rols cada participant, o grup adopten un paper i l'han de defensar si la seua realitat o no. Sempre és molt clarificador posar-se en el lloc d'un altre. Necessitareu:

- Definir un escenari de partida (situació)

La participació ciutadana. Una aproximació des de l'educació ambiental

Copyleft: Sara Aunés Marqués

- Definir correctament els rols, es adir, cada grup d'interessos, caracteritzant la seua realitat i interessos respecte a la qüestió a tractar.

- Preparar informació complementaria.

Per al desenvolupament del joc haureu de seguir els següents passos:

- Formar equips cadascun amb un paper definit.

- Proporcionar una informació de partida i un temps determinat als grups per a que debaten i preparen la seua postura que hauran de defendre davant tot el grup.

- Posta en comú. Reunió en la que cada grup exposarà les seues idees i es plantejaran solucions.

Respecte als simuladors per ordinador, existeixen vídeo -jocs per a població més jove o simulacions un poc més complexes, fins i tot existeixen programes simuladors per a la valoració del CO2 que emt una empresa, per exemple. Deixe una sèrie de *links* de simulacions a Internet per a diferents edats. [Ací](#) vos deixe un llistat.

ANÀLISI DAFO

Es tracta d'una tècnica interessant per a aproximar-se a **problemes socio-ambientals**.

Permet vore els **aspectes positius i negatius**, i encamina la solució, tot i que no surt del mateix anàlisi.

La tècnica DAFO analitza aspectes positius i negatius intrínsecs a la problemàtica però també externs. De manera que en finalitzar l'anàlisi tindrem un catàleg dels aspectes que ens interessin i ens preocupen sobre un problema.

La participació ciutadana. Una aproximació des de l'educació ambiental

Copyleft: Sara Aunés Marqués

L'anàlisi ha realitzar és el següent:

- Debilitats. Aspectes negatius intrínsecs d'allò analitzat.
- Fortaleses: Aspectes positius intrínsecs d'allò analitzat.
- Amanaces. Aspectes externs que poden incidir negativemanet en allò analitzat.
- Oportunitats. Aspectes externs que poden incidir negativament en allò analitzat.

Allò més interessant d'aquest sistema és que les respostes de l'anàlisi resulten molt útils per passar a l'acció. Queda clar que cal reduir debilitats i cuidar les fortaleses, previndre les amenaces i enfortir o donar peu a les oportunitats.

Per al seu desenvolupament cal un **dinamitzador** de la reunió que done una informació prèvia i que reculli les aportacions dels participants de manera visible en una pissarra. Si mentre es desenvolupa la reunió apareixen valoracions que no són repetides per la majoria caldrà anar eliminant-les i centrar-se en el punts que tenen major acord.

SEMINARI DE FUTUR (EASW)

Als seminaris de futur els participants tenen l'oportunitat de imaginar futurs desitjables i concretar vies per aconseguir-los. Es poden desenvolupar de diferents maneres. Es poden crear grups heterogenis de treball o grups amb un mateix interès i mitjançant una tempesta d'idees es va definint el futur del problema o territori a tractar.

Com dic es treballa en grup, i després d'una presentació del problema es segueixen tres fases:

La participació ciutadana. Una aproximació des de l'educació ambiental

Copyleft: Sara Aunés Marqués

· Fase crítica. Cada grup té un temps determinat per debatre que seria el pitjor que podria ocórrer respecte a la qüestió plantejada. El grup haurà de seleccionar els problemes que creu més greus mitjançant acord o votació. S'estableix un nombre de problemes per grup (cada grup a de dir tres problemes, per exemple)

Després cada grup, exposarà les seues aportacions i s'escriuran en una pissarra, descartant les que no tenen èxit.

· Fase d'imaginació. El mateix però al contrari. Una vegada vistos tots els elements negatius es demana pensar en positiu, de manera que s'obliga a pensar en un futur desitjable, que és el que marcarà la següent fase.

· Fase de realització. Una vegada definit l'escenari desitjable, es marquen accions o comportaments que puguen fer-ho possible. L'anàlisi anterior ha aprofitat als participants al nucli de la qüestió i els resulta més fàcil valorar les possibilitats o inconvenients de dur certes accions a la pràctica.

Pot ser allò més interessant d'aquesta metodologia és que obliga a pensar en positiu de manera que s'amplia la visió respecte a les alternatives i s'elimina qualsevol possibilitat de queixa, ja que això implica buscar una solució.

UN EXEMPLE: PARTICIPA!

Participa! És un projecte d'educació ambiental que venim desenvolupant des de fa uns anys Acció Ecologista-Agró amb el suport de l'Ajuntament de Sagunt als IES del municipi. Es tracta, d'un projecte que té com a objectiu educar en la participació, a través del reconeixement d'un espai natural de la nostra comarca i apropant a l'alumnat a aquest espai

La participació ciutadana. Una aproximació des de l'educació ambiental

Copyleft: Sara Aunés Marqués

després d'un taller participatiu i amb una jornada d'acció directa. És una activitat que consta de tres sessions espaciades en el temps.

Sessió teòrica

Sessió a l'aula on es fa una introducció teòrica sobre la importància de la participació ciutadana i se'ls presenta als alumnes l'espai natural a treballar. Són espais propers amb els que es suposa que els alumnes tenen una mínima vinculació.

Per presentar l'espai, fem una xicoteta introducció i utilitzem un anàlisi DAFO perquè és una manera molt clara de visualitzar l'espai natural des de diferents punts de vista. Seguidament continuem la sessió amb un taller de futur. Es separen els alumnes per grups, i completem la fase crítica i la fase d'imaginació a la pissarra. Quan arribem a la fase d'acció els demanem que totes les accions realitzables siguin realitzables per ells mateixos, amb el nostre suport. Es a dir, no acceptem que diguen per exemple: "que lleven les fàbriques de la Marjal dels Moros"

Davant de qualsevol acció, la pregunta és: "ho podeu fer vosaltres?" si la resposta és si, entra al quadre d'accions a realitzar per millorar l'escenari.

Quan els alumnes responen, les respostes es solen repetir, dada que mostra el consens i que després determinarà l'acció a realitzar. L'acció que més grups hagen repetit serà la que durem a terme. És curiós que independentment de l'espai a treballar en quasi tots els grups les accions resultants són: plantar, netejar i fer difusió.

Sessió pràctica.

Fem una eixida al l'espai natural treballat per a què el coneguen i dur a terme l'acció resultant del taller.

Sessió de conclusions

En aquesta sessió fem una posta en comú dels treballs que han fet els alumnes. Se'ls ha demanat que creen un material sobre l'experiència o sobre la problemàtica per a que nosaltres (o ells) el pugam difondre transmeten a la població les seues valoracions. Per nosaltres es tracta d'un projecte molt interessant pel doble contingut, per una banda treballes la participació, els obligues a que es posicionen davant de certes qüestions i per altra els apropes al medi i a la biodiversitat des d'un plànol que va més enllà de la visita guiada. La valoració no és tan positiva , ja que, costa que aquest projecte tinga bona acceptació. Pensem que açò es degut a la implicació i realitat diària dels professors i del desencant o poques ganes de participar dels alumnes. La compilació rau en traure el temps per a fer tres sessions, en la necessitat d'un mínim seguiment per part del professor, ja que les sessions es realitzen en diferents trimestres i cal recordar als alumnes les dates, els treballs, motivar-los... Curiosament (o no), els grups que millor funcionen són els que els professors puntuen acadèmicament l'activitat o els treballs, el que significa que encara queda molta feina per fer per a que els alumnes tinguen més interès per la participació. Més informació sobre

Participa!

Per finalitzar, el tema de la participació ambiental és molt ampli i ací sols he fet una introducció. Aprofite pertot donar ànims a totes aquelles persones que s'esforcen en el seu treball diari per crear un món millor..

COMO CITAR ESTE ARTÍCULO: *Aunés Marqués, Sara ; (2013); La participació ciutadana. Una aproximació des de l'educació ambiental.; en <http://quadernsanimacio.net> ; nº 18, julio de 2013; ISSN: 1698-4404*

La participació ciutadana. Una aproximació des de l'educació ambiental

Copyleft: Sara Aunés Marqués